

УДК 340.13

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.1.5>

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ПРАВА ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Бондар Н.А.,
*доктор філософії зі спеціальності 081 «Право»,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
та українознавства
Сумського національного аграрного університету
ORCID: 0000-0001-8036-9083*

Шишло Н.С.,
*головний спеціаліст відділу організації закупівель
та управління майном,
Господарський суд Сумської області
ORCID: 0009-0003-0839-3486*

Бондар Н.А., Шишло Н.С. Екологізація права як інструмент реалізації концепції сталого розвитку.

Стаття присвячена дослідженню екологізації права як правового механізму забезпечення сталого розвитку та визначенню шляхів її ефективної реалізації в сучасних умовах глобальної екологічної кризи та євроінтеграційних процесів в Україні. Досліджено концептуальні засади екологізації права як об'єктивного процесу проникнення екологічних вимог у різні сфери правового регулювання. Встановлено, що екологізація права не є механічним доповненням законодавства екологічними нормами, а являє собою глибинну трансформацію правової системи. Виявлено три основні підходи до розуміння екологізації права: як процесу формування автономної галузі екологічного права; як міжгалузевого процесу наповнення традиційних галузей права екологічним змістом; як синтезу обох напрямів розвитку.

Виявлено тісний взаємозв'язок між екологізацією права та концепцією сталого розвитку, який проявляється у трьох аспектах: забезпечення правового оформлення екологічної складової сталого розвитку; сприяння інтеграції екологічних вимог у економічну та соціальну політику; реалізація принципу міжпоколінної справедливості через створення правових механізмів збереження природно-ресурсного потенціалу для майбутніх поколінь. Окреслено перспективи поглиблення екологізації права в контексті європейської інтеграції України, зокрема через імплементацію директив ЄС у сфері довкілля, розвиток інституту «зеленої економіки», вдосконалення конституційно-правових засад екологізації та посилення ролі судової практики у формуванні екологічного права.

Екологізація права є об'єктивним процесом трансформації правової системи, що забезпечує правовий механізм реалізації концепції сталого розвитку через створення нормативної бази для збереження довкілля та раціонального природокористування. Для України поглиблення екологізації права набуває особливої актуальності в контексті європейської інтеграції, повоєнного відновлення за принципами «зеленого» зростання та необхідності досягнення Цілей сталого розвитку ООН до 2030 року. Це вимагає комплексного підходу, який включає вдосконалення законодавства, розвиток інституційних механізмів екологічного управління, підвищення ефективності правозастосування та формування екологічної правової культури.

Ключові слова: екологізація права, сталий розвиток, Цілі сталого розвитку, екологічне право, охорона довкілля, європейська інтеграція, *acquis communautaire*, екологічна безпека, міжпоколінна справедливість.

Bondar N.A., Shyshlo N.S. Ecologization of law as an instrument for the implementation of the sustainable development concept.

The article examines the ecologization of law as a legal mechanism for ensuring sustainable development and identifies the paths for its effective implementation under the current conditions of the global ecological crisis and European integration processes in Ukraine. The study explores the conceptual foundations of the ecologization of law as an objective process of infusing environmental requirements into various spheres of legal regulation. It is established that the ecologization of law is not a mere mechanical addition of environmental norms to legislation but represents a profound transformation of the legal system. Three primary approaches to understanding the ecologization of law are identified: as a process of forming an autonomous branch of environmental law; as a cross-sectoral process of infusing traditional branches of law with environmental content; and as a synthesis of both developmental directions.

A close interrelation between the ecologization of law and the concept of sustainable development is revealed, manifesting in three aspects: providing legal formalization for the environmental component of sustainable development; facilitating the integration of environmental requirements into economic and social policies; and implementing the principle of intergenerational equity through the creation of legal mechanisms to preserve natural resource potential for future generations. The article outlines the prospects for deepening the ecologization of law within the context of Ukraine's European integration, specifically through the implementation of EU environmental directives, the development of green economy institutions, the improvement of the constitutional and legal foundations of ecologization, and the strengthening of the role of judicial practice in shaping environmental law.

The ecologization of law is an objective process of transforming the legal system, providing a legal mechanism for the implementation of the sustainable development concept by creating a regulatory framework for environmental protection and rational environmental management. For Ukraine, deepening the ecologization of law is of particular relevance in the context of European integration, post-war recovery based on the principles of «green» growth, and the necessity of achieving the UN Sustainable Development Goals by 2030. This requires a comprehensive approach that includes improving legislation, developing institutional mechanisms for environmental governance, increasing the effectiveness of law enforcement, and fostering an environmental legal culture.

Key words: ecologization of law, sustainable development, Sustainable Development Goals, environmental law, environmental protection, European integration, *acquis communautaire*, environmental security, intergenerational equity.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку людської цивілізації характеризується загостренням екологічної кризи глобального масштабу. Зміна клімату, втрата біорізноманіття, забруднення довкілля та виснаження природних ресурсів ставлять під загрозу можливість майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. У цьому контексті концепція сталого розвитку, проголошена на Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро 1992 року [1], набуває особливої актуальності як парадигма, здатна забезпечити гармонійне співіснування людини та природи.

Право як універсальний регулятор суспільних відносин покликане відігравати провідну роль у реалізації принципів сталого розвитку. Однак традиційні правові підходи, часто виявляються недостатніми для вирішення сучасних екологічних викликів. Це зумовлює необхідність екологізації права – процесу наповнення різних галузей права екологічним змістом та формування екологічно орієнтованої правової системи.

Актуальність дослідження екологізації права як інструменту реалізації сталого розвитку підтверджується міжнародними зобов'язаннями України, зокрема Угодою про асоціацію з Європейським Союзом [2], Паризькою угодою щодо зміни клімату [3], Цілями сталого розвитку ООН до 2030 року [4]. Адаптація національного законодавства до європейських екологічних стандартів вимагає глибокого переосмислення ролі права у забезпеченні екологічної безпеки та сталого використання природних ресурсів.

Метою статті є дослідження екологізації права як правового механізму забезпечення сталого розвитку та визначення шляхів її ефективної реалізації в сучасних умовах. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання: з'ясувати сутність та зміст процесу екологізації права, проаналізувати форми та механізми екологізації різних галузей права, дослідити

взаємозв'язок між екологізацією права та концепцією сталого розвитку, визначити проблеми та перспективи екологізації права в Україні.

Стан опрацювання проблематики. Проблема екологізації права перебуває у центрі уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Теоретичні засади екологічного права досліджували М. Краснова та Ю. Краснова, фундаментальні доктринальні питання – А. Гетьман. Світоглядні парадигми взаємодії людини і природи висвітлено у працях Г. Балюк. Питання екологізації окремих галузей (трудового, кримінального, господарського) розкриті у роботах Л. Амелічевої, Н. Кобецької, В. Гобели та М. Тарнавської. Міжнародний контекст та зв'язок із Цілями сталого розвитку аналізують J. Ellis, D. Edmonds, A. Mahmutovic, M. Al Sudais, а аспекти повоєнного відновлення та відповідальності – V. Strelynk та ін.

Виклад основного матеріалу. Розуміння екологізації права як правового феномену потребує насамперед з'ясування сутності самого поняття «екологізація». Екологізація – це процес запровадження системи правових, економічних, управлінських та інших рішень, що забезпечують невичерпне й безперервне використання відновлюваних та раціональне використання невідновлюваних природних ресурсів задля задоволення потреб нинішнього покоління без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби [5, с. 174].

Виходячи з цього загального розуміння, екологізація права являє собою об'єктивний процес проникнення екологічних вимог, обмежень та орієнтирів у різні сфери правового регулювання. Це не просто механічне доповнення законодавства екологічними нормами, а глибинна трансформація правової системи, яка передбачає переосмислення фундаментальних правових принципів крізь призму екологічного імперативу.

У науковій літературі виділяють кілька підходів до розуміння екологізації права. Перший розглядає її як процес формування комплексної галузі екологічного права з власним предметом, методом та системою правових інститутів [6]. Другий підхід трактує екологізацію як міжгалузевий процес наповнення традиційних галузей права екологічним змістом. Як зазначають Дж. Елліс та Д. Едмондс (J. Ellis & D. Edmonds), посилення, зроблені у межах Цілей сталого розвитку на право, свідчать про те, що для права окреслено дві основні ролі: по-перше, через забезпечення матеріальних норм, які стосуються, зокрема, прав людини, корпоративних та комерційних практик, а також охорони довкілля; по-друге, через утвердження верховенства права та належного врядування [7, с. 266]. Третій підхід синтезує попередні, визнаючи одночасність розвитку як автономного екологічного права, так і екологізації інших правових галузей.

Таким чином, екологізація права – це процес проникнення екологічних вимог у зміст правових норм з метою охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та гарантування екологічних прав людини. На відміну від становлення екологічного права як окремої галузі, екологізація має міжгалузевий характер.

Процес екологізації права супроводжується фундаментальними змінами у правовій парадигмі. Сучасна правова парадигма змінюється з антропоцентричної (де природа сприймається лише як об'єкт власності та експлуатації) на екоцентричну. В останній людина визнається частиною екосистеми, а її права тісно пов'язані зі станом навколишнього середовища. Натомість Г. Балюк виділяє енвайроменталізм як одну з глобальних парадигм сучасної науки, що спирається на засади сталого розвитку, яка прагне об'єднати політичних, наукових, екологічних, релігійних діячів для збереження природного оточення людини [8, с. 11].

Ці парадигмальні зміни безпосередньо пов'язані з концепцією сталого розвитку. Екологізація права тісно пов'язана з концепцією сталого розвитку, яка передбачає збалансоване вирішення соціально-економічних завдань з одночасним збереженням сприятливого довкілля та природно-ресурсного потенціалу для задоволення потреб нинішнього і майбутніх поколінь. Право у цій парадигмі виступає як інструмент досягнення динамічної рівноваги між трьома вимірами сталого розвитку: економічним, соціальним та екологічним. Зокрема А. Махмутович, М. Аль Судайс (A. Mahmutovic, M. Al Sudais) визначають пріоритетність цих трьох основних складових у контексті критичної важливості, які їх забезпечують та не можуть бути проігнорованими, а от закони та регуляції часто виступають каталізаторами, що ініціюють прогрес у цих сферах [9, с. 376]. М. Тарнавська наголошує, що в європейській науці екологізація призводить навіть до переосмислення інституту приватної власності через пріоритет довкілля [10, с. 96]. В. Гобела підсумовує, що правовим забезпеченням цього процесу є безпосередньо екологізація законодавства через збільшення кількості відповідних норм [11, с. 128].

Екологізація права реалізується через різноманітні форми та механізми залежно від специфіки конкретної галузі правового регулювання. Розглянемо основні напрями екологізації окремих галузей права.

На конституційному рівні екологізація проявляється у закріпленні права на безпечне довкілля як фундаментального права людини, визнанні обов'язку держави щодо забезпечення екологічної безпеки, встановленні принципу екологічної спрямованості економічної діяльності. Конституція України 1996 року закріплює право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та обов'язок держави забезпечувати екологічну безпеку. Цей конституційний фундамент створює основу для екологізації всієї системи національного права.

Екологізація цивільного права виявляється у формуванні інституту екологічних прав та обов'язків власників, обмеженні права власності екологічними вимогами, розвитку механізмів цивільно-правової відповідальності за екологічні правопорушення. Особливого значення набуває інститут відшкодування екологічної шкоди, який ґрунтується на принципі повного відновлення порушеного стану довкілля.

Господарське право зазнає екологізації через встановлення екологічних вимог до підприємницької діяльності, запровадження механізмів економічного стимулювання природоохоронної діяльності, розвиток інституту екологічного аудиту та сертифікації. Екологізація господарського права відображає перехід від принципу економічної доцільності до принципу еколого-економічної збалансованості.

Адміністративне право екологізується через формування системи органів екологічного управління, розвиток процедур екологічного нормування та ліцензування, вдосконалення механізмів адміністративної відповідальності за екологічні правопорушення. Особливе місце посідає процедура оцінки впливу на довкілля як превентивний правовий механізм екологічного контролю.

Екологізація норм трудового права здійснюється шляхом запровадження законодавцем норм екологічного права в приписи законів про працю, які дозволяють урегулювати суспільно-трудові відносини, що впливають на навколишнє природне середовище. По відношенню до суб'єктів господарювання – роботодавців, тобто тих, хто забруднює і виснажує природне середовище, норми екологічного права діють через нормативні акти, які регулюють виробничу, в тому числі трудову діяльність цих суб'єктів [12, с. 130].

Кримінальне право відображає екологізацію через криміналізацію найбільш небезпечних форм екологічно шкідливої поведінки, посилення санкцій за екологічні злочини, визнання екологічної безпеки як самостійного об'єкта кримінально-правової охорони. Кримінальний кодекс України містить окремий розділ, присвячений злочинам проти довкілля, але, як зазначає Н. Кобецька, реформування повинно передбачити суттєву переробку змісту екологічних складів злочинів, узгодження норм кримінального, адміністративного та екологічного права, що в кінцевому рахунку забезпечить ефективність реалізації кримінальним правом своєї охоронної функції стосовно регулятивних природоохоронних норм [13, с. 208].

Міжнародне право навколишнього середовища відіграє ключову роль у процесі екологізації національних правових систем. Глобальний характер екологічних проблем зумовлює необхідність міжнародного співробітництва та гармонізації екологічного законодавства різних держав.

Фундаментальне значення для екологізації права мають принципи, закріплені у Декларації Ріо-де-Жанейро 1992 року [1], зокрема принцип передбачності, принцип «забруднювач платить», принцип спільної, але диференційованої відповідальності, принцип участі громадськості в прийнятті екологічно значущих рішень. Ці принципи поступово інкорпорується в національне законодавство держав та формують основу сучасного екологічного права.

А. Махмутович, М. Аль Судайс (А. Mahmutovic, M. Al Sudais) визначають, що міжнародне та національне право відіграють важливу роль у просуванні сталого розвитку. Різні міжнародні та державні закони включають зобов'язання перед майбутніми поколіннями, демонструючи широке й різноманітне визнання принципів, що стосуються сталого розвитку. Для максимізації позитивних ефектів співпраці між правом і сталим розвитком необхідно підкреслити значення правового забезпечення та належного врядування. У цьому контексті важливо, щоб інституції, особливо на міжнародному рівні, підвищували свою обізнаність і адаптивність до завдань сталого розвитку. Протягом останніх трьох десятиліть сталий розвиток утвердився як перспективна парадигма, що отримала визнання урядів, бізнесу та громадянського суспільства як провідний принцип. Сучасні проблеми сталого розвитку, включаючи транспорт, чисту воду, енергію, безпеку, якість життя,

громадський порядок та освіту, потребують міждисциплінарного підходу через їхню складність [9, с. 376].

Європейське екологічне право встановлює високі стандарти охорони довкілля, які стають орієнтиром для країн-кандидатів та асоційованих членів. Для України адаптація законодавства до *acquis communautaire* у сфері довкілля є одним із ключових зобов'язань за Угодою про асоціацію з ЄС. Це стимулює комплексну екологізацію національного права відповідно до європейських стандартів.

Українські дослідники констатують, що європейська інтеграція виступає фундаментальним детермінантом у процесах повоєнного відновлення України та формуванні механізмів компенсації екологічних збитків, спричинених воєнним конфліктом. Зовнішня фінансова підтримка, зокрема цільове інвестування в інфраструктурні проекти, має бути імплементована в межах стратегії екологічної реставрації та модернізації економіки відповідно до парадигми «зеленого» зростання та концепції сталого розвитку. Застосування грантових інструментів і податкових преференцій є дієвим стимулом для пріоритезації секторів із високим рівнем екологічної релевантності, таких як відновлювана енергетика та стале агровиробництво. Зазначені заходи також сприятимуть інтенсифікації диджиталізації процесів моніторингу та охорони природно-ресурсного потенціалу. Водночас стратегічне партнерство з міжнародними фінансовими інституціями (МФІ) формує сприятливе інституційне середовище для фінансування екологічно значущих ініціатив [14, с. 254].

Погоджуючись з думкою А. Гетьмана, що імплементация директив та регламентів ЄС, зокрема «горизонтальних директив» (якість води, управління відходами, оцінка впливу на довкілля, промислове забруднення, доступ до екологічної інформації тощо), що забезпечить інтеграцію екологічної політики до інших галузевих політик, стане передумовою створення чіткого і прозорого механізму реалізації раціонального природокористування, збереження та відновлення природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища і дотримання умов екологічної безпеки, захисту екологічних прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб та інших суб'єктів екологічного права [15, с. 290].

Тісний взаємозв'язок між екологізацією права та принципами сталого розвитку виявляється у кількох аспектах. По-перше, екологізація забезпечує правове оформлення екологічної складової сталого розвитку, створюючи нормативну основу для збереження довкілля та раціонального природокористування. По-друге, екологізоване право сприяє інтеграції екологічних вимог у економічну та соціальну політику, що відповідає системному характеру сталого розвитку. По-третє, процес екологізації забезпечує реалізацію принципу міжпоколінної справедливості, закладеного в основу концепції сталого розвитку, через створення правових механізмів збереження природно-ресурсного потенціалу для майбутніх поколінь.

Екологізація права в Україні відбувається в умовах значних викликів та суперечностей. З одного боку, існує розгалужена система екологічного законодавства, яка охоплює різні аспекти охорони довкілля та природокористування. З іншого боку, ефективність цього законодавства знижується через його фрагментарність, наявність прогалин та колізій, недосконалість механізмів реалізації та правозастосування.

Серед ключових проблем екологізації права в Україні можна виділити недостатню узгодженість екологічного законодавства з іншими галузями права, слабкість економічних механізмів стимулювання екологічно відповідальної поведінки, формальність процедур екологічної оцінки та експертизи, низький рівень екологічної правосвідомості населення та посадових осіб, обмеженість доступу до екологічної інформації та участі громадськості в прийнятті екологічно значущих рішень.

Водночас існують значні перспективи поглиблення екологізації права в контексті європейської інтеграції України. Імплементация директив ЄС у сфері довкілля створює можливість для модернізації національного екологічного законодавства відповідно до найкращих європейських практик. Розвиток інституту «зеленої економіки» потребує формування відповідної правової бази, що стимулюватиме подальшу екологізацію господарського та фінансового права.

Перспективним напрямом є розвиток конституційно-правових засад екологізації, зокрема можливе доповнення Конституції України положеннями про сталий розвиток як основу державної політики, про екологічні обов'язки держави перед майбутніми поколіннями, про право природних об'єктів на існування та захист. Посилення ролі судової практики у формуванні екологічного права через розвиток екологічної юриспруденції також має значний потенціал для забезпечення ефективної реалізації екологізованих правових норм.

Висновки. Екологізація права є об'єктивним та необхідним процесом трансформації правової системи у відповідь на загострення екологічних проблем глобального та національного масштабу. Вона являє собою не просто технічне оновлення законодавства, а фундаментальну трансформацію правової парадигми, яка передбачає визнання людини невід'ємною частиною екосистеми та врахування інтересів майбутніх поколінь. Право виступає універсальним регулятором, що забезпечує динамічну рівновагу між економічним зростанням, соціальною справедливістю та екологічною безпекою. Екологізація права створює нормативну базу для реалізації принципу «міжпоколінної справедливості», гарантуючи збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Імплементація екологічного *acquis communautaire* ЄС є не лише міжнародним зобов'язанням, а й необхідною умовою для повоєнного відновлення країни за принципами «зеленого» зростання. Це вимагає переходу від формального декларування норм до створення дієвих економічних та адміністративних механізмів їх реалізації. Для України поглиблення екологізації права набуває особливої актуальності в контексті європейської інтеграції та необхідності досягнення Цілей сталого розвитку. Це вимагає комплексного підходу, який включає вдосконалення законодавства, розвиток інституційних механізмів екологічного управління, підвищення ефективності правозастосування, формування екологічної правової культури.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням конкретних механізмів екологізації окремих галузей права, аналізом зарубіжного досвіду та можливостей його адаптації в Україні, розробкою науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення екологічного законодавства в контексті реалізації принципів сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Суєтнов Є.П. Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку (1992). Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків, 2018. Т. 14: Екологічне право. С. 189–190.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. {Угоду ратифіковано із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014}. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 11.01.2026).
3. Паризька угода. Угоду ратифіковано Законом № 1469-VIII від 14.07.2016 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text (дата звернення: 11.01.2026).
4. Про Цілі сталого розвитку на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.
5. Sohbizoda, M., & Kodirzoda, M. (2022). Ecologization of legislation as a basis for the implementation of the ecological function of the state. *Scientific Collection «InterConf»*, (118), 170–175. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/1028> (дата звернення: 11.01.2026).
6. Краснова М.В. Екологічне право України. Загальна частина: підручник / М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2021. 190 с.
7. Ellis, J., & Edmonds, D. (2023). Coming to terms with the SDGs: A perspective from legal scholarship. *Leiden Journal of International Law*, 36(2), 251–271. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0922156522000838>.
8. Балюк Г.І. Світоглядні та правові засади взаємодії людини і природи. Екологічне право України. 2017. № 1–2. С. 8–13. URL: <http://ecolaw.idpnan.kyiv.ua/archive/2017/1-2/3.pdf> (дата звернення: 11.01.2026).
9. Mahmutovic, A., Al Sudais, M. (2025). The Effect of Law on Critical Components of Sustainable Development. P. 369-378. In: Berkouk, D., Chatterjee, U., Bouzir, T.A.K., Dhaou, I.B. (eds) *Proceedings of the 1st International Conference on Creativity, Technology, and Sustainability. CCTS 2024. Proceedings in Technology Transfer*. Springer, Singapore. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-97-8588-9_35.
10. Тарнавська М. Екологічне право в наукових дослідженнях та викладанні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2021. № 4 (32). С. 96-101. DOI: <http://doi.org/10.23939/law2021.32.096>.

11. Гобела В.В. Напрями екологізації законодавства в контексті трансформації суспільного розвитку в екологічно безпечний: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: літні диспути». 17-18 серпня 2020 р. Дніпро, 2020. С. 128-129. UPL: <https://lnk.ua/xNK616EV8> (дата звернення: 11.01.2026).
12. Амелічева Л.П. Екологізація як сучасний напрям розвитку трудового права. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/03_11_2017/pdf/35.pdf (дата звернення: 11.01.2026).
13. Кобецька Н.Р. Екологізація кримінального законодавства: сучасний ста, перспективи та пропозиції. UPL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2013/2-1-2_2013/31.pdf (дата звернення: 11.01.2026).
14. Strellynk V., Volchenko N., Bondar N., Kuznetsova M. Legal liability for environmental damage caused by armed conflict: international and national legal aspects (the case of Ukraine)/. Revista Jurídica Portucalense. 2026. № 39. V. 1. P. 329-257. DOI: [https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705\(39.1\)2026.ic-11](https://doi.org/10.34625/issn.2183-2705(39.1)2026.ic-11).
15. Гетьман А.П. Доктрина екологічного права та законодавства України: монографія. Харків: ТОВ «Оберіг», 2019. 336 с.

Дата першого надходження рукопису до видання: 01.02.2026

Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації: 05.03.2026

© Бондар Н.А., Шишло Н.С., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0